

Underbilag 1 til Underbilag e til Bilag II.**Har det kunnet betale sig at producere Maskintørv i 1919?**Af Assistent *Th. Tøttrup.*

Til Belysning af Spørgsmaalet om Rentabiliteten af danske Tørveværker i 1919 blev der af Hedeselskabets moseindustrielle Afdeling sidste Efteraar hos en Række Tørvefabrikanter indsamlet Oplysninger, som i det følgende skal tjene til Grundlag for nogle Betragtninger over denne for Tørveindustrien vigtige Sag.

Saa længe Handelen med Tørv — inden Verdenskrigen — var fri, bestemtes Rentabiliteten ved Tørveværkerne af den Pris, der kunne opnaas pr. 1000 Stk., men da Tørv som Følge af Krigens Indflydelse paa Brændselssituationen herhjemme blev et langt videre udbredt Brændsel end tidligere, meldte Kravet sig om en mere rationel Form for Tørvehandel.

Selv om Ritmester Rahbek allerede i 1908 havde slaaget til Lyd for, at Tørvehandelen skulde foregaa efter Vægt med Normer for Vand- og Askeindhold, og at Sælgeren skulde garantere en vis Brændværdi i sine Tørv, blev en saadan Handleform dog først med Indenrigsministeriets Bekendtgørelse af 26. Marts 1917 indledet, samtidig med at der fastsattes en Maksimalpris. Lidt efter lidt, og kun for de største Fabrikkers Vedkommende, blev Handelen efter Vægt mere og mere almindelig. Efterhaanden opstilledes Brovægte til Færdselsvogne paa de fleste af de Stationer, paa hvilke der indladedes Tørv, og i 1919 tør man maaske regne med, at $\frac{2}{3}$ af de leverede Tørv er solgt efter Vægt eller omregnet fra Ton til 1000 Stk.

Med den til enhver Tid gældende Maksimalpris beror et Tørveværks Rentabilitet paa Tørvens Vægt. Skulde der f. Eks. 3000 Stk. eller derover til en Ton Tørv, kan man godt gaa ud fra, at Tørven i 1919 ikke kunne produceres til Kr. 32,00 pr. Ton, leveret i Banevogn, og det følgende vil vise, at endog et særligt ideelt drevet Tørveværk, hvis Produkt har en Gennemsnitsvægt af 400 g intet Udbytte har kunnet give i 1919.

Her skal altsaa slet ikke omtales det store Antal Tørveværker (navnlig Tørveælttere, af smarte Forhandlere kaldet „Pressere“), der efter at være anlagt i 1918 enten har maattet standse eller have givet Indehaveren yderligere Tab i 1919.

Dette Forhold er allerede omtalt af Fabrikant J. Rasmussen („Ingeniøren“, 27. Septbr. 1919), i hvilken Artikel ogsaa omtales Produktionsprisen i 1918, der paa Grund af Artiklens sene Fremkomst fra flere Sider er blevet forvekslet med Produktionsprisen i 1919. De Tørveværker, som her danner Grundlaget for mine Bemærkninger, er de gamle Virksomheder eller de i gode Moser og fornuftigt anlagte nye Værker.

Endvidere gælder det her sagte kun Tilvirkningen af Maskintørv, idet man ved Fremstilling af Skæretørv til Dels i alt Fald vil undgaa saadanne Poster som Afskrivning paa Anlæg, Hestehold, Brændsel og Smøreolie, Vedligeholdelse af Maskiner og for nye Virksomheder ikke mindst Omkostningerne ved Montering og Igangsætning. Den for Maskin- og Skæretørv ens gældende Maksimalpris muliggør, at der med samme Gennemsnitsvægt kan være fremstillet Skæretørv med Fordel, hvor Maskintørvproduktionen har givet et ringe eller intet Overskud og i mange Tilfælde Tab.